

ניסים ברכה / אני ניסים ברכה כתב שירה

מי ירצה לקרוא ספר שירה ששם המשורר הוא ניסים ברכה? זה שם שארוז במזוודות העולים החדשים מאפריקה מתחת למיטות הסוכנות ושמיכות הסקביאס. מעניין כמה פעמים בחיי נגרסו קורות החיים שלי בגלל השם ניסים ברכה. אף על פי שאני עובד בהיי טק כניסים ברכה וכשאני טס לחו"ל תחת השם MR NISSIM BRACHA אף אחד לא מבין שניסים אכן קורים ומי מאיתנו לא היה רוצה ברכה אישתי חושבת שיהלום אותנו יותר השם ברק זה מצלצל יותר טוב עם השמות הפרטיים של הילדים.

באיזה בית ספר יקראו שירה שכתב ניסים ברכה? זה שם של המחששות של הקיר מאחורי בית הספר שם מצויר הגרפיטי איפה שזרוקים בדלי הסיגריות באיזה פקולטה לספרות ינתחו שירה שכתב ניסים ברכה? זה שם שנשמע יותר בחוגים לעבודה סוציאלית בקרימינולוגיה או במבוא למשפט פלילי.

קולי יישמע
בערי יהודה ובחוצות ירושלים
אני ניסים ברכה
כותב שירה.

השיר 'אני ניסים ברכה כתב שירה' - אשר מחזיק שלושה בתים לא סימטריים ומשתרע על פני 22 טורי שירה - פותח את ספר שיריו הראשון של המשורר ניסים ברכה (יליד 1978, דימונה, מתגורר כיום עם משפחתו בירושלים), אני ניסים ברכה **כתב שירה** (2015, הוצאת ספרי עיתון 77, עורכת: סמדר שרת, עמ' 7), והוא לדעתי אחד משירי הפתיחה המשמעותיים ביותר שראו או בספר שירים ישראלי בשנים האחרונות. השיר פורסם לראשונה במוסף לתרבות וספרות של עיתון 'הארץ' ב-8.5.2013 כשהוא מנוקד (שירי הספר כולו לא מנוקדים אלא במקומות מוקשים לקריאה) ויש הסבורים כי הוא היה בין השירים שבישרו את הופעתו של השיר פורץ הדרך, 'מדינת אשכנז' מאת המשורר רועי חסן, שפורסם שם בהמשך (שני המשוררים הם צאצאים למשפחות יהודים עולים ממרוקו).

שירו של ברכה חשוב משום שהוא עושה מגוון של פעולות באבחה אחת של שיר כאשר צריך לזכור שמדובר בשיר הפתיחה של ספרו, כלומר בתעודת הזהות שלו כמשורר. פעולה ראשונה היא של הטלת ספק בעצם משורריותו מצדם של הקוראים. ייטול נא הקורא מבחר מקרי של ספרי שירה של משוררים צעירים אשכנזים מבני דורו של ברכה ויחפש לשווא הטלת ספק שכזו. אצל אלו האחרונים הספק הזה כלל לא עולה בעוד שאצל ברכה הוא נתפס כעובדה קיומית. השם 'ניסים ברכה' הוא לכאורה לא משוררי. אבל אצל מי הוא לא משוררי? לא אצל ברכה עצמו, כפי שעשויה קריאה שגויה בשיר הזה לפרש אותו, כי אם אצל קוראיו הגזענים ואצל הממסד השמרני הבא לידי ביטוי במוסדות בית הספר והפקולטות לספרות המופיעות בשיר, שם קוראים במשך שנים את שירתם של אלתרמן וזך ושלונסקי וגולדברג מהעיריות היהודיות באוקראינה, אבל לא את שירתו של החבר ברכה מרחוב השיטה בדימונה.

מול הממסד ומייצגיו מציג ברכה את המציאות של הוריו המסומלת בשיר על ידי "מזוודות העולים החדשים מאפריקה"; "מיטות הסוכנות" ו"שמיכות הסקביאס" וגם את המציאות שלו עצמו, כמי שגדל בעיירת טיפוח או שמא עיר קיפוח כדימונה, המיוצגת בשיר על ידי המחששות או הקיר מאחורי בית הספר, כלומר בגבו של הממסד, שם נכתבות הסימאות שהממסד לא רוצה שיתגלו אל הציבור הרחב, על אודות ההונחה, הפשיעה והסמים.

פעולה אחרת שהשיר הזה עושה היא להציג את דמותו הריאלית של מחבר השיר, הדובר בו, כאיש הייטק, שאף כי קרוב לוודאי שחווה בימי חייו גילויים של גזענות, הנה בכל זאת הצליח מבחינת מונחים של הצלחה ישראלית לפחות. כמה משוררים בני זמננו עוברים בהייטק? הרוב מקוששים את לחמם - לעתים קרובות מאוד גם האשכנזים שבהם - באירועים ספרותיים. ברכה קובע כאן שבניגוד אליהם הוא לא בהכרח נזקק לזה. לא מדובר בשיר של משורר מזרחי המתבכין על מר גורלו על פי הסטריאוטיפ השגוי. להפך. לפנינו משורר גאוותן, שלא בכדי מסיים את שירו בציטוט מתוך דברי הנביא ירמיהו (לג, י). וזו עוד פעולה שהשיר הזה עושה: מציג משורר בעל חזון שהיה רוצה שקולו יישמע בראש חוצות. את תוכן חזונו יש לקרוא בספר עצמו.

- לשעבר - בשורה מתחת. עיסוקה? סטודנטית
- אנו שכבר למדנו מוכנים לשלילה - אך לא.
ואז בואו נכיר את תלמידת מדעי הרוח הזאת - נו
ברור שהיא פריגידיית, לא? לא! הכלכלה נכנסת
בתוך המיניות, הפוליטי בתוך היומיומי - כך עד
לשיא - היא אינה יכולה שלא לכתוב - שיר לא
פוליטי. אלו החיים. והספר הצנוע הזה ראוי לשבת
על המדף בכל עת שהחיים הללו מציבים בפנינו
מראה שאיננו מבינים, שפה שאינה אפשרית,
אסתטיקה חדשה.

אותם קרעים מפרימת השמיכה של כבדיאל,
יאפשרו למשוררים ומשוררות רבות לתפור להם
מעיל תשבץ בעל פואטיקה חדשה ועולם מושגים
חדש. זהו הישג לכל משורר ובטח לספר ביכורים.

גתית לוי

שחשבנו. מאכזב היה לראות ששמה לא נכלל
באנתולוגיה הגאה שייצאה לאחרונה **נפלאותה**
(חרגול) בעריכת דורי מנור ורון סוניס. הספר הזה
נע כמעט לקראת התנגשות חזיתית עם השירים
המוצגים באותה אנתולוגיה וראוי שיעמוד למרות
דקותו לצד - לשם השוואה והנגדה - אחיו הגדול
והמדורשן.

הנה דוגמה נוספת, שראויה להילמד בבתי ספר:
"אֵשָׁה, דְּתִיָּה / לְשֹׁעֵבֵר, בְּזוּגִיּוֹת / עִם אֵשָׁה,
סְטוּדֵנְטִית / לְמַדְעֵי הָרוּחַ, לֹא גוֹמְרֵת / אֶת הַחֵדֶשׁ,
לֹא אוֹכְלֵת / מֵהַחֵי, לֹא פוֹתֵבֵת / שִׁיר לֹא פוֹלִיטִי"

השיר נועד לפרק את עצמו, לתת לנו מילון
מושגים ולהוכיח לנו שהכל, וכלום, פוליטי. כיצד
נעשה הדבר? הנחת היסוד - אשה. כך מתחיל
השיר ממשיך לאופי חייה - דתייה. אך לא כך היא

במחיקה, וכך הופכת אותנו הקוראות לפעילות
של ממש במעשה העוול. רק כשמתרחקים אנו
שוב שמות לב מה עוללנו ונשארת השאלה -
לא מה נמחק אלא למה וכידי מי ומי מפעיל את
המניפולציה הפוליטית של המחיקה.

העורך ערן צלגוב הציב רף גבוה לסדרה של
'רעב' בספר שאינו מרפה ואינו מקל. היה אולי
כדאי להוצאה צעירה כמו 'רעב' לבחור במשוררת
נעימה יותר ומכאיבה פחות, ויש לקוות שלא יפלו
בהמשך. אבל אין הדבר מוריד מערכו של הספר,
נהפוך הוא.

הספר הוא ספר שראוי לקריאה שוב ושוב, הוא
מאתגר את מה שאנו חושבות על העולם הלסבי,
הדת, הוא מראה כיצד החוויה הגאה בישראל
היא מורכבת לא פחות ואולי אפילו יותר ממה